

En "invasion" i Thy

Af JENS HAUGAARDJENSEN, Nyborgvej 291, Odense

I året 1609 var Sverige udenrigspolitisk i en kritisk situation. Man var på samme tid indblandet i krig med både Polen og Rusland. Ydermere var forholdet til Danmark-Norge så køligt, at en militær konflikt med dette rige også kunne forventes i nærmeste fremtid.

Den svenske konge, Karl IX, ønskede på baggrund heraf at øge sit lands beredskab dels gennem udskrivning af nationale tropper og dels gennem hvervning af fremmede lejesoldater. Den sidstnævnte løsning var ganske vist dyr, men i en krigssituation satte man sin lid til, at netop lejesoldaternes professionelle kampkraft ville vise sig positivt udslagsgivende. Med disse forhåbninger udsendte svenskekongen hvervekommissærer til England, Skotland, Frankrig og Nederlandene.

Samme år i juni søgte et svensk skib læ for uvejr ved kysten ud for Thy. Der blev sat både i vandet, og kort efter landede nogle hundrede soldater på stranden ved Agger.

De tilhørte et regiment lejetropper, som Karl IX's hvervekommissærer havde rejst i England. Alt i alt 1.200 soldater var blevet indrulle ret til svensk tjeneste i dette land og stillet under kommando af en skotsk oberstløjtnant Galvine. De var afsejlet på forskellige skibe, og den troppeafdeling, som her landede i Nordjylland, omfattede ca. 300 soldater. Transporten over Nordsøen havde været særdeles anstrengende som følge af et voldsomt uvejr. Provianten var sluppet op eller ødelagt af indtrængende havvand, og til sidst havde soldaterne gennemtvunget, at skibet - trods skibskaptajnens og lejetropsofficerernes protester - satte kurs mod nærmeste fastland.

Thyboerne holdt sig først på forsigtig afstand af de fremmede på stranden. De engelske soldater spredtes derimod hurtigt for at købe mad. Frygt, sprogproblemer og mistro til de fremmedes mønter hæmmede kontakten, men det hjalp, da det viste sig, at en af soldaterne var dansk af fødsel og kunne fungere som tolk. Handelen kom i gang, og thyboerne solgte groft brød og fisk.

En af de engelske soldater omtaler forundret i sin beretning om de selvoplevede begivenheder i Thy, at man for blot tre pence kunne købe lige så mange fisk, som 20 personer kunne fortære, og så var der endda tale om de mest velsmagende arter af spisefisk. I samme åndedrag gør han sig dog lidt til gode over danskerne, fordi de ikke var i stand til at skelne mellem de enkelte engelske møntværdier, men bare solgte fisk i forhold til pengestykkernes størrelse.

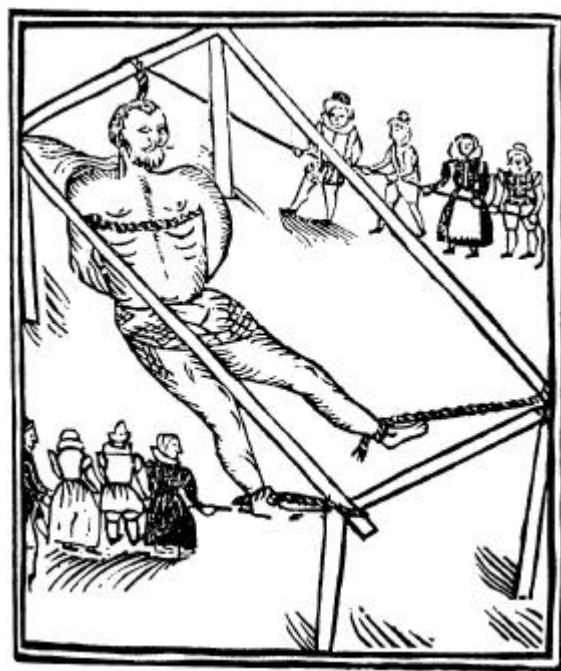
Medens lejesoldaterne var optaget af deres handlen på land, hejste den svenske kaptajn pludselig sejl og stak til havs. Han var ikke til sinds at tage de soldater ombord igen, som på næsten mytteriagtig vis havde tvunget ham til at lægge kursen om. De engelske soldater stod efterladt på fremmed jord.

Rygtet om begivenheden havde hurtigt bredt sig. Den kongelige lensmand på Vestervig Kloster, Jørgen Lunge, indfandt sig med et større følge af bevæbnede mænd. Da han havde skaffet sig klarhed over sagens sammenhæng, traf han foranstaltninger til at yde englænderne husly og fortæring. De blev i små grupper fordelt til indkvartering på egnens gårde. Han udfærdigede endvidere en skrivelse

om hændelsen og sendte den til Christian IV med anmodning om nærmere forholdsordrer. To af lensmandens folk og en af lejetropsofficererne blev sendt den lange vej til København.

I ventetiden verserede alskens rygter blandt bønderne. De frygtede, at de fremmede soldater i virkeligheden var landet med onde hensigter og pønsede på at plyndre egnens beboere.

Mistanke af denne karakter blev yderligere forstærket, da man få dage senere observerede to skibe med endnu flere lejetropper nær kysten. Også de havde sandsynligvis søgt læ for det fortsatte uvejr. Thyboerne forudså nu muligheden af et samlet overfald foretaget af såvel de landsatte krigsfolk som deres fæller på skibene, og de planlagde at slå til først. Man aftalte at kaste sig over de strandede soldater for i det mindste at have et nogenlunde sikkert greb på dem, hvis et sådant overfald skulle indtræffe. De engelske soldater var kommet i land uden våben og fattede tilsyneladende ikke mistanke, før deres værter på et givet signal trængte ind og pågreb dem midt om natten. Lejesoldaten, der har efterladt en beretning om sine oplevelser, fortæller, at han for sit vedkommende blev overfaldet af fem mænd og tre kvinder, som rev ham ud af sengen. For at umuliggøre ethvert flugtforsøg, placerede de ham under et bord og surrede hans fødder og overkrop til bordbenene.

En anonym engelsk lejesoldat forfattede en beskrivelse af sine landsmænds oplevelser bl.a. i Thy. Hans egen skæbne fremgår af det samtidige træsnit, hvor han er blevet overfaldet af otte danskere og surret fast under et bord.

I denne stilling tilbragte han hele natten og det meste af næste dag med.

Pågribelsen fik et enkelt sted et mere tragisk forløb. En bonde kløvede hovedet på en indkvarteret englænder. Derefter løb bonden over til nabogården og fortsatte sin påbegyndte "dåd" ved at hugge yderligere to soldater ned

med sin økse. En fjerde fik han ved naboers hjælp klynget op under loftsbjælken, men løkken må have været lagt forkert, for soldaten kunne siden skæres ned i endnu levende live.

Meddelelse om bøndernes selvtægt kom hurtigt lensmanden for øre. Ufortøvent gav han ordre til, at alle de fremmede skulle løses igen, og ikke et hår måtte røres på deres hoveder. Thyboerne gjorde som beordret, men medvirkende til deres lydighed har sikkert været, at de sidst ankomne skibe i mellemtiden havde lettet anker og var forsvundet ud af synsvidde.

Christian IV overvejede ikke sagen længe. Nogle måneder tidligere havde han været konfronteret med et lignende problem, da et skotsk regiment i svensk tjeneste havde søgt nødhavn i Norge. Lokale svenske og norske myndigheder havde forhandlet sig frem til en ordning, men det havde vakt noget mishag, at udgifterne i forbindelse med soldaternes gennemmarch ikke var blevet betalt hverken af de skotske officerer eller den svenske konge. Belært af denne erfaring pålagde Christian IV nu sin lensmand at se til, at alle udgifter prompte blev betalt af englænderne, og at de på ingen måde lå kongens undersætter til byrde. Så hurtigt som muligt skulle Jørgen Lunge endvidere sørge for, at de fremmede soldater forlod riget - først til fods mod Thisted, så pr. båd gennem Limfjorden til Aalborg og derfra videre til svensk område ved Älvsborg.

De engelske soldater fortsatte østpå. Her blev de anvendt af deres nye krigsherre på slagmarkerne i Polen og Rusland, og i de følgende år bukkede hovedparten af dem under som følge af sult, sygdom og sår.

I Thy åndede man lettet op efter at være sluppet af med de ubudne gæster. For en enkelt persons vedkommende var der dog et regnskab, der skulle gøres op. Kongen fordømte nemlig mordet på de tre englændere og beordrede lensmanden at arrestere gerningsmanden og retsforfølge ham med henblik på henrettelse.

”Invasjonen” i Thy var ikke det frygtede angreb, som man lokalt en overgang formodede, men misforståelser kunne let have givet denne ret harmløse hændelse et mere dramatisk forløb.

Under Kalmåkrigen, der udbrød to år senere, viste en episode jo med tydelighed, at bondeopbud heldigt kunne tage kampen op med store grupper af hvervede soldater. Det demonstrerede bønderne i Gudbrandsdalen, der lokkede et regiment skotske lejetropper i baghold, da de søgte at slå sig igennem norsk område for at træde i svensk tjeneste. Ved denne lejlighed tilfangetog og massakrerede bønderne flere hundrede fremmede krigsfolk og fuldbyrdede således en handling, der lignede den, thyboerne i 1609 havde været igang med.

KILDER:

Titlen på den anonyme beretning om de engelske lejetroppers oplevelser bl.a. i Thy er: ”Swethland an Poland warres, a souldiers returne out of Sweden, and his newes from the warres; or Sweden and Poland up in armes. And the entertainment of English souldiers there; with the fortunes and successe of those 1200 men that lately went thither”. Teksten er trykt i Hakluytus Posthumus or Purchas his Pilgrimes contayning a history of the world in sea voyages and lande travells by englishmen and others by Samuel Purchas. Vol. XIV. Glasgow 1906.

Endvidere er anvendt breve fra Christian IV til Jørgen Lunge af 26. juni 1609 og 11. juli 1609. Jydske Tegnelser V, 474-75 i Rigsarkivet.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester Hanherred 1985, side 7-11).